

Шевченко Л. І.

ЮРІЙ ШЕВЕЛЬОВ: МОДУС НАУКОВОГО ПРОСТОРУ І ТРАДИЦІЇ ХАРКІВСЬКОЇ ІСТОРИКО-ФІЛОЛОГІЧНОЇ ШКОЛИ

Анотація. У статті проаналізовано лінгвістичну діяльність Юрія Шевельова – професора Колумбійського університету США, академіка НАН України. Розглянуто генезу й еволюцію наукових поглядів дослідника у проекції на харківську історико-філологічну школу, її традиції, концептуальні ідеї, коло філологів, що визначили становлення українського мовознавства з кінця XIX ст. Закцентовано увагу на науковому статусі поглядів Ю. Шевельова щодо походження, розвитку й функціональної перспективи української мови. Схарактеризовано мовознавчу компетенцію Ю. Шевельова, яка дозволяє йому сформулювати твердження щодо об'єктивності віднесення пам'яток словесної української культури до національної історичної спадщини на підставі мовних характеристик, а не територіальної приналежності. Наголошено на інноваційних ідеях лінгвіста щодо розвитку фонологічної системи української мови від праслов'янської основи до сучасності, які ґрунтувалися на широкому історичному, діалектному, компаративістському матеріалі. Ю. Шевельов опонував відомим концепціям східнослов'янської (давньоруської) прамови, обстоюючи концепцію конфігурації та перегруповання діалектних груп, з яких у процесі історичного розвитку розвинулися українська, російська і білоруська мови. У статті розглянуто персоналії Харківської історико-філологічної школи у зв'язку з культурним еволюціонізмом української літературної традиції, передусім творчістю Григорія Сковороди. Доводиться правомірність тези Ю. Шевельова про українську фонетичну природу мови творів Григорія Сковороди, що підтверджено і в працях сучасних дослідників. Зауважено на високій оцінці творчості Ю. Шевельова в сучасній лінгвістиці, що засвідчує наукова бібліографія основних праць, які вплинули на сучасний «стан і статус» української лінгвістики.

Ключові слова: Юрій Шевельов, харківська історико-філологічна школа, потєбнянська традиція, історія розвитку української мови, історія розвитку польської мови, модус наукового простору Юрія Шевельова.

Інформація про автора: Шевченко Лариса Іванівна, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри стилістики та мовної комунікації, Інститут філології, Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Електронна адреса: style_m_k@ukr.net

Shevchenko L.

YURIY SHEVELOV: MODUS OF SCIENTIFIC SPACE AND TRADITIONS OF KHARKOV HISTORICAL-PHILOLOGICAL SCHOOL

Abstract. The article analyzes the linguistic activity of Yuriy Shevelov, a professor at the Columbia University of the United States, an academician of the National Academy of Sciences of Ukraine. The genesis and evolution of the scholarly views of the researcher in the projection of the Kharkiv historical-philological school, its traditions, conceptual ideas, and the circle of philologists, which determined the formation of Ukrainian linguistics from the end of the nineteenth century, are considered. The attention was paid to the scientific status of the views of Y. Shevelov on the origin, development and functional perspective of the Ukrainian language. The linguistic competence of Yuriy Shevelov, which allows him to formulate assertions about the objectivity of assigning the monuments of verbal Ukrainian culture to the national historical heritage on the basis of linguistic characteristics, and not the territorial affiliation, is characterized. The linguist's innovative ideas on the development of the phonological system of the Ukrainian language from the Proto-Slavic foundation to the present period, which were based on a broad historical, dialect and comparative material, are emphasized. Yuriy Shevelov opposed the well-known concepts of the East Slavic (Old Russian) protolanguage, advocating the concept of the configuration and rearrangement of dialectal groups, of which Ukrainian, Russian and Belarussian developed in the process of historical development. The article deals with the personalities of Kharkiv historical-philological school in connection with the cultural evolutionism of the Ukrainian literary tradition, primarily with the creative work of Gregory Skovoroda. The legitimacy of Yuriy Shevelov's thesis about the Ukrainian phonetic nature of the language of the works of Gregory Skovoroda, which is confirmed in scientific works of modern researchers, is proved.

Attention is paid to the high appreciation of Yu. Shevelov's work in modern linguistics, which confirms the scientific bibliography of the main works that influenced the modern «state and status» of Ukrainian linguistics.

Key words: Yuriy Shevelov, Kharkiv historical-philological school, Potebnya tradition, history of the Ukrainian language, history of the Polish language, Yuriy Shevelov's modus of scientific space.

Information about author: Shevchenko Larysa, doctor of philology, professor; head of the department of stylistics and language communication; Institute of philology; Taras Shevchenko National university of Kyiv.

E-mail: style_m_k@ukr.net

Shevchenko L.

JURIJ SZEWELOW: MODUS PRZESTRZENI NAUKOWEJ I TRADYCJE CHARKOWSKIEJ SZKOŁY HISTORYCZNO-FILOLOGICZNEJ

Streszczenie. W artykule rozpatrzono działalność lingwistyczną Jurija Szeweliowa, profesora Uniwersytetu Columbia w USA, członka ukraińskiej Akademii Nauk. Opisano genezę i ewolucję poglądów naukowych badacza w porównaniu z charkowską szkołą historyczno-filologiczną, jej tradycją, ideami, kręgiem filologów, którzy budowali ukraińskie językoznawstwo od końca XIX wieku. Podkreślono status naukowy poglądów Szeweliowa dotyczących pochodzenia, rozwoju i perspektywy funkcjonalnej języka ukraińskiego. Opisano kompetencje językoznawcze Szeweliowa pozwalające na twierdzenia o prawomocności kwalifikowania zabytków językowych kultury ukraińskiej jako spuścizny narodowej na podstawie charakterystyk językowych, bez uwzględnienia przynależności terytorialnej. Zaakcentowano innowacyjne idee lingwisty dotyczące rozwoju systemu filologicznego języka ukraińskiego od języka prasłowiańskiego do czasów współczesnych w oparciu o obszerny materiał historyczny, dialektologiczny i komparatystyczny. Szeweliow nie popierał popularnych koncepcji prajęzyka wschodniosłowiańskiego (staroruskiego) i bronił koncepcję konfiguracji oraz zmian grup dialektów, z których później się rozwinęły języki ukraiński, rosyjski i białoruski. W artykule dokonano też przeglądu postaci charkowskiej szkoły historyczno-filologicznej.

Słowa kluczowe: Jurij Szeweliow, charkowska szkoła historyczno-filologiczna, tradycja Potebni, historia rozwoju języka ukraińskiego, modus przestrzeni naukowej Jurija Szeweliowa.

Nota o autorze: Szewczenko Łarysa, doktor filologii, profesor, kierownik katedry stylistyki i komunikacji językowej, Instytut filologii, Kijowski Uniwersytet Narodowy im. Tarasa Szewczenki.

E-mail: style_m_k@ukr.net

Персоніфіковану історію української гуманітаристики не можна об'єктивно представити без постаті Юрія Шевельова – «видатного світової слави українського мовознавця і літературного критика, професора кафедри слов'янської філології Колумбійського університету» [4, с. 657]. Хронологія й обставини особистого життя знаного філолога по-різному коментувалися протягом багатьох десятиліть: рівень коментарів значною мірою залежав від світоглядних позицій коментаторів, певних ідеологем, в парадигмах яких формувалися оцінки непрості долі й творчого доробку вченого. Врешті сам Ю. Шевельов розкрив мотивацію вчинків, певну невідворотність подій та їх наслідки для життя цієї непересічної людини в автобіографічній книзі «Я, мені, мене і (довкруги)» [10].

На відміну від синусоїди особистого життя, наукова біографія Ю. Шевельова – це висхідний пошуковий простір нестандартних ідей, масштабних проектів і водночас співмірності з традиціями харківської історико-філологічної школи. Науковий світогляд студента, аспіранта Ю. Шевельова формується під виразним впли-

вом видатних філологів Олександра Білецького та Леоніда Булаховського (про це сам Ю. Шевельов згадує в названій вже автобіографічній книзі). Більше того, Ю. Шевельов настільки зацікавлений енциклопедичністю знань харківських професорів, що розмірковує, яку ж спеціалізацію йому обрати – мовознавство чи літературознавство і врешті, як відомо, працює й у мовознавстві, й у літературознавстві.

Харківська історико-філологічна школа традиційно пов'язується з діяльністю Олександра Потєбні, його учнями, наступниками й тими науковцями, які зазнали впливу цього чи не найбільш цитованого українського мовознавця у світовій науці. Філологічна предметність в аналізі О. Потєбні розглядається в синтезі з філософією, психологією, естетикою, знаннями про природу мислення та його репрезентативних мовних форм. Граматична природа мови узгоджується, на думку О. Потєбні, з особливостями логічного мислення, а семантичний обсяг слова можна окреслити, якщо звернутися до живого тексту фольклору. Панорамне бачення філологічної проблематики, водночас із

особливо відповідальним ставленням до фактологічної аргументації наукових ідей, є характерною рисою потєбнянської традиції. Ці ж характеристики, як відомо, властиві науковому методу Ю. Шевельова.

Зауважимо й на ґрунтовно опрацьовуваних постулатах теорій, що розроблялися в харківській історико-філологічній школі, їх співмірності з дослідженнями європейської науки. «Не випадково сучасні лінгвісти ставлять спадщину О.О. Потєбні у широкий контекст Гумбольдт – Срезневський – Потєбня – Бодуен, поєднуючи діяльність Потєбні з «вершинними здобутками в історії мовознавства» [2, с. 13]. Зауважимо, наукова діяльність Ю. Шевельова і по факту біографії, й концептуально безумовно пов'язана із західними студіями і колом обговорюваних у них проблем.

Заглиблення у традицію Харківської історико-філологічної школи дозволяє також визначити вектор розвитку від формулювання інноваційних ідей до їх розгортання в теорію, що заповнює недостатньо вивчені або дискусійні лакуни в науці. Так, зокрема, відбулося у 1849 р., коли Ізмаїл Срезневський висловив думку щодо порівняльно-історичного мовознавства, яке, «звужуючи предмет» свого дослідження, опрацьовує факти, що стануть «з бігом часу посібником для інших цілей. Одна з цих цілей – дійти до підвалин» [3]

Аналізуючи становлення мовознавчої науки, сучасний лінгвіст Лідія Лисиченко акцентує увагу на цій ідеї, адже її з усією очевидністю можна інтерпретувати як пропозицію «до створення системної, синтезуючої концепції, яка б, використовуючи здобуті факти, поглиблювала наше уявлення про природу мови та закони її розвитку. Такі сміливі заклики робив до нього лише Гумбольдт – творець «філософії мови», а після – Потєбня, чий твори Срезневський високо поцінував під час присудження Ломоносівської премії у 1878 р.» [1, с. 205].

Над заповненням лакун в українській лінгвістиці працював і Ю. Шевельов. Можна, зокрема, виділити його аргументацію щодо диференціації пам'яток української та білоруської писемності – питання, що у мовознавстві має різні пояснення та залишається в колі актуальної проблематики не тільки філологів, але і в цілому фахівців із культурної антропології. В «Історичній фонології української мови»

Ю. Шевельов розгортає думку про генезу «руської мови» як своєрідний синтез українських і білоруських рис, що виявляються в різних текстових домінантах – в одних випадках українських мовних рис, в інших – білоруських, в окремих випадках спостерігаємо вияв і одних, й інших [5].

І що характерно для дослідника, аналіз Ю. Шевельова побудований на авторитетності доведень – мовної фактології, спостережень за еволюцією стильових різновидів мови (церковної та світської), характеристики їх диференційних ознак. Мовознавча компетенція Ю. Шевельова дозволяє йому сформулювати твердження про об'єктивність віднесення пам'яток словесної культури до національної історичної спадщини на підставі мовних характеристик, а не територіальної приналежності [5]. Наголосимо, що сформульована Ю. Шевельовим теза розвиває і значною мірою переформатовує аргументацію інших авторитетних дослідників питання: від Івана Огієнка й пізніше Григорія Півторака, Василя Німчука, Лідії Гумецької й до останніх праць, зокрема оприлюднених на конгресі славистів у Мінську – Віктора Мойсієнка й Оксани Ніки.

Ю. Шевельов – науковий простір якого сягає різних галузей філологічного знання, в кожній із них формулював новаторські ідеї. Особливо перспективними для мовознавства стали думки щодо розвитку фонологічної системи української мови від праслов'янської основи й до сучасності, які ґрунтувалися на широкому історичному, діалектному, компаративістському матеріалі. Вчений заперечував відомі концепції східнослов'янської (давньоруської) прамови, натомість формулюючи концепцію конфігурації й перегруповання діалектних груп, з яких у процесі історичного розвитку розвинулися українська, російська й білоруська мови [5].

Важливо для розуміння новизни концепції історії розвитку української мови усвідомлення послідовниками й інтерпретаторами наукової спадщини Ю. Шевельова, що дослідження спираються не тільки на концептуально оформлені нові ідеї, але й новий лінгвістичний матеріал, нові методи його аналізу.

Наголосимо й на тій важливій обставині, що авторизованими перекладачами англomовної праці «Історична фонологія української мови» [5] на українську мову стали сучасні до-

слідники харківської історико-філологічної школи Сергій Вакуленко та Андрій Даниленко. Названі дослідники – харків'яни, а ще ерудит Дмитро Руденко, повною мірою синтезували високо інтелігентну традицію харківської історико-філологічної школи, чітко окресливши в часовому перебігу постання новаторських ідей, їх розгортання й концептуальну доказовість: від О. Потебні до Ю. Шевельова і творчості харків'ян нового покоління. Не випадково, вочевидь, останні роки свого життя Ю. Шевельов провів у світлій дружбі і за інтелігентної підтримки А. Даниленка, який практично продовжив українознавчі студії свого вчителя на американському континенті.

Саме харків'яни нового покоління дослідників відновили потебнянський «Збірник Харківського історико-філологічного товариства», репрезентувавши його в «Новій серії» і залишивши незмінними критерії наукової новизни, широти дослідницької ерудиції, екстрапольовані в актуальну європейську пошукову проблематику. Участь у складі редколегії та на сторінках видання вчених зі світовим ім'ям, зокрема таких як П. Серіо, Ю. Степанов та ін., переконує в перспективі традиції харківської історико-філологічної школи, до якої відносимо і Ю. Шевельова.

У модусі наукового простору Ю. Шевельова особливою «реперною точкою» була проблема генези й історичної еволюції української літературної мови, розв'язувана, як вже зазначалося, на рівні фонологічному, а ще у системі аналізу наукового мислення й оприлюднення фактів пізнання і текстів української мови [9], а також зверненості до мовотворчості авторів, які стояли біля витоків нової української літературної традиції [8].

Фактично до аспектології генези й історичної еволюції літературної мови він звертається і в кандидатській дисертації, захищеній у Харкові під керівництвом Леоніда Булаховського та присвяченій ідіостилю Павла Тичини. Аналіз «стану і статусу» (в терміноряді самого Ю. Шевельова) літературної мови українського народу відбувається в різних аспектах – від ідіостилі Івана Котляревського [8], ґрунтовної праці «Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900-1941). Стан і статус» [9], до афористично названих і введених у науковий обіг видань, таких, зокрема, як «In and around Kiev» [11].

Різні постановки питання, наукові методи їх розв'язання і фактологія конкретизуються досліджуваним матеріалом, проте ідея культурного еволюціонізму української літературної традиції завжди присутня в рецепції Ю. Шевельова. Показовою з цього погляду є передусім позиція Ю. Шевельова в тяглій дискусії щодо національної природи мови творів Григорія Сковороди (бібліографія полярних думок на українськість / російськість / «мішанину» мови творів Г. Сковороди складає у філології та культурології окрему бібліотеку).

Так, Ю. Шевельов, як й інші авторитетні дослідники, зокрема Д. Чижевський, І. Огієнко, М. Лесів, сучасні мовознавці Л. Гнатюк, Ю. Дядищева-Росовецька вважають, що «незалежно від складу мови, якою писав Г. Сковорода, для тогочасного українського суспільства була вона українською книжною» [12, с. 7-8].

Такий погляд Ю. Шевельова у філологічному колі визначається і поділяється в позиції, ємно сформульованій М. Лесівим: «... різноманітні думки дослідників мови творів Григорія Сковороди, не раз суперечливі, та мова його писань не змінюється; змінюються лише способи бачення цих творів та їх мовного складу» [4, с. 403].

Аргументи дослідників щодо входження у XVIII ст. до російської мови численних старослов'янізмів та староруських мовних одиниць, які були притаманні також староукраїнській книжній мові, твердження О. Синявського про коректність читання текстів Г. Сковороди в українській фонетичній традиції, зауваги щодо входження в об'єктивний аналіз творів Г. Сковороди латинізмів, грецизмів, полонізмів – все це не тільки наукова інтерпретація феномену творчості Г. Сковороди в українській культурі, але й вияв впливу дослідницької школи, до якої належав Ю. Шевельов. Характерні риси цієї традиції – концептуальне осмислення явищ, їх детальна аргументація мовними фактами, що співвідносяться з реальними процесами, в яких відбувається культурна еволюція українців. Якщо йдеться про вплив такої позиції на сучасну мовознавчу науку, наголосимо, що постановка питання Ю. Шевельовим, фактологія доведень і висновкова перспектива не можуть залишитися поза увагою жодного серйозного дослідника не лише харківської історико-філологічної школи, але й лінгвістики в Україні та поза її межами. Що власне і спостерігаємо в на-

уці нового часу, де цитованість Ю. Шевельова і покликання на його авторитет є реальним фактом наукової комунікації.

В аналізі вимірів наукового простору Ю. Шевельова завжди залишаються малокоментованими причини, за яких дослідницька особистість Ю. Шевельова стала поліфонічною (хоча сам вчений достатньо виразно й відверто у згадуваних вже книгах описує обставини, за яких формувався як науковець). Коректний і пошанний «літописець» харківської історико-лінгвістичної школи проф. Лідія Лисиченко переконливо характеризує особливості культурного і наукового контексту, в якому відбувалося становлення майбутнього авторитетного лінгвіста. Це успадкованість потєбнянських традицій, широта наукових поглядів дослідників, неймовірна продуктивність у різних напрямках філології, яка з 20-х років ХХ ст. виразно диференціюється в літературознавчу й мовознавчу сфери пізнання.

Саме в цей час авторитетні харківські науковці М. Сумцов, К. Німчинов, І. Завадовський, О. Синявський, П. Горецький, М. Наконечний, Б. Ткаченко, М. Йогансен й інші оприлюднюють перші в україністиці праці з історії української мови, лексикографії, порівняльної граматики, лінгводидактики. До кінця 30-х років Харків стає центром творчої інтелігенції, де вирують ентузіазм, креативні ідеї та здійснюються нові видавничі проекти.

Незважаючи на подальші драматичні події щодо гуманітаріїв (і не тільки), у 1951 році,

ЛІТЕРАТУРА

1. Лисиченко Л.А. Ці невичерпні глибини мови: монографія. – Х., 2011. – 304 с.
2. Мельников Г.П. Системная лингвистика Гумбольдта – Срезневского – Потєбни – Бодуэна и современная системная типология языков / Г.П. Мельников // Проблемы типологической, функциональной и описательной лингвистики. – М., 1986. – с. 13.
3. Срезневский И.И. Мысли об истории русского языка. М. Учпедгиз. 1959. – 133 с.
4. Студії з україністики: Михайло Лесів. Мова, фольклор, література польсько-українського пограниччя. Вип. ХХ. Від ред., упоряд., передм. Р. Радишевський. Київ. Талком, 2017. – 736 с.
5. Шевельов Ю.В. Исторична фонологія української мови / Ю. Шевельов. – Харків: Акта, 2002. – 1054 с. + Дод. _4 арк. карт.) – Переклад за вид.: Shevelov G.Y. A Historical Phonology of the Ukrainian Language. Heidelberg. Carl Winter, 1979. – 808 p.

вже у Києві, з'являється ґрунтовна праця «Курс сучасної української літературної мови» за редакцією вчителя Ю. Шевельова академіка НАН України Л. Булаховського, де серед серйозних авторів-харків'ян П. Горецького, М. Наконечного, О. Вержбицького бачимо і текст Ю. Шевельова.

Харківська атмосфера пошуку і пізніший вплив Василя Сімовича з його увагою до модерних фонологічних методів Празької школи – ось той творчий «гумус», який породжує масштабні постаті дослідників, таких як Ю. Шевельов. Бібліографія навіть найвідоміших праць автора вражає фундаментальністю й різносторонністю – «Нарис сучасної української літературної мови» (Мюнхен, 1951), згадувана вже «Українська мова в першій половині ХХ ст. (1900-1941) : стан і статус», «Праісторія словенських мов: історична фонологія спільнослов'янської мови» (Гайдельберг, 1964), глибока і новаторська книга «Історична фонологія української мови» (Гайдельберг, 1979). І врешті – «In and around Kiev» (Гайдельберг, 1991), де знову з достойною енциклопедиста аргументацією розглядаються різні аспекти історичного розвитку української, польської, інших слов'янських мов.

«Видатний лінгвіст», «тонкий критик і літературознавець» [1, с. 217], «муж велій», без якого важко було б собі уявити сучасне українське мовознавство» [4, с. 659] – Юрій Шевельов є постаттю в українській науці, модус наукового простору якого ще належить пізнати сучасним і майбутнім дослідникам історії наукової думки.

6. Шевельов Ю.В. Невіддільна спадщина: (кілька слів про українські церковнослов'янізми) / Ю.В. Шевельов // Нарис сучасної української літературної мови та інші лінгвістичні студії 1947-1953 рр.) . – Київ: Темпора, 2012. – С. 467-471.
7. Шевельов Ю.В. Польська мова в Україні XVI-XVII ст.: (пам'яті Антуана Мартеля) / Ю.В. Шевельов // Нарис сучасної української літературної мови та інші лінгвістичні студії. – Київ: Темпора, 2012. – С. 456-467.
8. Шевельов Ю.В. Традиція і новаторство в лексиці і стилістиці І.П. Котляревського. – Чернівці: Рута, 1998. – 80 с.
9. Шевельов Ю.В. Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900-1941). Стан і статус. – К. : Сучасність, 1987. – 295 с.
10. Шевельов Ю.В. Я, мені, мене... (і докрути). Спогади. Ч.1. – Харків : Видавець Олександр Савчук, 2017. – 728 с.

11. Shevelov G. Y. *In and around Kiev: Twenty-two Studies and Essays in Eastern Slavic and Polish Linguistics and Philology.* – Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag, 1991. – VI + 412 pp.

REFERENCES

1. Lysychnenko L.A. *These inexhaustible depths of speech: monograph* [Tsi nevycherpni hlybyny movy: monohrafiya] – Kh., 2011. – 304 pp.

2. Melnikov G.P. *System linguistics of Humboldt – Sreznevsky – Potebnja – Baudouin and modern system typology of languages* [Sistemnaya lingvistika Gumbol'dta – Sreznevskogo – Potebni – Boduena i sovremennaya sistemnaya tipologiya yazykov] / G.P. Melnikov // *Problems of typological, functional and descriptive linguistics.* – M., 1986. – p. 13.

3. Sreznevskiy I.I. *Thoughts on the history of the Russian language* [Mysli ob istorii russkogo yazyka] M. Uchpedgiz. 1959. – 133 p.

4. *Studies on Ukrainian Studies: Mykhaylo Lesiv. Language, folklore, literature of the Polish-Ukrainian borderland.* Vol. XX. [Studiyi z ukrajinistyky: Mykhaylo Lesiv. Mova, fol'klor, literatura pol's'ko-ukrayins'koho pohranychchya. Vyp. XX.] From ed. R. Radyshevsky. Kyiv, Talkom, 2017. – 736 pp.

5. Shevelov Yu.V. *Historical phonology of the Ukrainian language* [Istorychna fonolohiya ukrayins'koyi movy] / Yu. Shevelov. – Kharkiv: Akta, 2002. – 1054 pp. Translation from ed. Shevelov G.Y. *A Historical Phonology of the Ukrainian Language.* Heidelberg. Carl Winter, 1979. – 808 p.

6. Shevelov Yu.V. *Inseparable legacy: (a few words about Ukrainian Church Slavs)*[Neviddil'na spadshchyna: (kil'ka sliv pro ukrayins'ki tserkovnoslov"yanizmy)] / Yu.V. Shevelov // *Essay on contemporary Ukrainian literary*

12. Shevelov G.J. *Zur Problem des ukrainischen Anteils an der Bildung der Hissichen Schriftsprache Ende den 18. Jahrhunderts* // *Weiner Slavistisches Jahrbuch.* – Wien, 1970. – Band 16. – 87 p.

language and other linguistic studies of 1947-1953. Kyiv: Tempora, 2012. – P. 467-471.

7. Shevelov Yu.V. *The Polish language in Ukraine in the 16th-17th centuries: (in memory of Antoine Martel)* [Pol's'ka mova v Ukrayini XVI-XVII st.: (pam"yati Antuana Martelya)] / Yu.V. Shevelov // *Essay on contemporary Ukrainian literary language and other linguistic studies.* – Kyiv: Tempora, 2012. – P. 456-467.

8. Shevelov Yu.V. *Tradition and innovation in vocabulary and stylistics of I.P. Kotlyarevsky* [Tradytziya i novatorstvo v leksytsi i stylistytsi I.P. Kotlyarevs'koho]. –

9. Chernivtsi: Ruta, 1998. – 80 p.

10. Shevelov Yu.V. *Ukrainian language in the first half of the twentieth century (1900-1941). State and status* [Ukrayins'ka mova v pershiy polovyni dvadtsyatoho stolittya (1900-1941). Stan i status]. – K.: Modernity, 1987. – 295 p.

11. Shevelov Yu.V. *I, me (and surroundings). Memoirs. Part 1* [Ya, meni, mene... (i dovkruhy). Spohady. CH.1.] – Kharkiv: Publisher Oleksandr Savchuk, 2017. – 728 pp.

12. Shevelov G. Y. *In and around Kiev: Twenty-two Studies and Essays in Eastern Slavic and Polish Linguistics and Philology.* – Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag, 1991. – VI + 412 pp.

13. Shevelov G.J. *Zur Problem des ukrainischen Anteils an der Bildung der Hissichen Schriftsprache Ende den 18. Jahrhunderts* // *Weiner Slavistisches Jahrbuch.* – Wien, 1970. – Band 16. – 87 p.